

УДК 027.7(438.26)

БІБЛІОТЕКА ВРОЦЛАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (ІСТОРІЯ І СУЧАСНИЙ СТАН)

Галина РУСИНСЬКА-ГЕРТИХ

*Вроцлавський університет, Інститут наукової інформації та бібліотекознавства,
пл. Університетська, 9/13, м. Вроцлав, 50-137, Польща, тел. (071) 343-78-11,
ел. пошта: halina.r.g@interia.pl*

У статті розглянуто історію і сучасний стан бібліотеки Вроцлавського університету, охарактеризовано її фонди, організацію, завдання, бібліотечні послуги і суспільний вплив. Основну увагу звернуто на електронний каталог та оцифровані ресурси бібліотеки, онлайн-послуги, електронне видавництво та курси дистанційного навчання, які забезпечує бібліотека. Наголошено на важливому місці наукової роботи та міжбібліотечної співпраці серед пріоритетів бібліотеки Вроцлавського університету.

Ключові слова: бібліотека Вроцлавського університету, історія бібліотеки, інформаційна діяльність, бібліотечні послуги.

Бібліотека Вроцлавського університету – це головна книгозбірня університету, до складу якої входить 39 спеціалізованих бібліотек¹. Вона виконує функції загально-доступної громадської бібліотеки, якою користуються передовсім працівники і студенти університету, але також і інші читачі. Бібліотека розміщена у трьох будинках. Основні фонди, головний читальний зал, каталоги, довідковий пункт та абонементи знаходяться у псевдоготичному будинку з червоної цегли, який називають “Редігеранум”, по вул. Кароля Шайнохи, 7/9. Спеціалізовані фонди та відповідні читальні зали вміщено у приміщеннях колишнього августинського монастиря (“На Пяску”) по вул. Св. Ядвіги 3/4, де до 1945 р. діяла довоєнна університетська бібліотека (Staats- und Universitätsbibliothek)². Відділи опрацювання фондів, технічний (комп’ютерний) відділ із серверною, дирекція та адміністрація, а також виставкові зали знаходяться у будинку по вул. Кароля Шайнохи, 10, у кам’яниці 1785 р., де раніше перебував банк. Окрім того, тепер зводять новий будинок бібліотеки – в районі вулиць Кардинала Стефана Вишинського і Щитницької. Це монументальна, сучасна споруда, яка має вмістити всі фонди бібліотеки і яка дасть можливість створити оригінальний культурний центр. “Прямокутний паралелепіпед, що лежить паралельно до вул. Щитницької, суворий за формою, схожий на монастир, з малою кількістю віконних отворів, вкритий нешлифованим гранітом, містить в собі всі фонди – сховища. Прямокутний паралелепіпед з боку бульвару Жоліо-Кюрі – це засклена споруда, що виконує функції холу і перекриває тераси”³. Основний корпус бібліотеки буде призначено на читальні зали, сховища загального фонду, кабінети для опрацювання нових надходжень, додатковий корпус – на читальні зали, сховища, кабінети для опрацювання спеціальних фондів.

¹ Див.: www.uni.wroc.pl/obuw/biblzak.html [час доступу: 10.12.2008].

² Malecзуńska K. *Dzieje gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu na wyspie Piaskowej*. – Wrocław, 1960.

³ Bieniasz-Nicholson W. *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu* // http://www.bieniasz.com/proj_08.html. [час доступу: 10.12.2008]. На цій сторінці є також низка фотографій нового будинку бібліотеки.

Обидві частини бібліотеки буде розділяти пасаж для пішоходів, від якого запроєктовано головний вхід до будинку.

Історія бібліотеки

Створена у травні 1945 р., польська бібліотека Вроцлавського університету розпочала діяльність фактично з нуля⁴. Її працівники упорядковували здештовані і розпорошені через воєнні дії фонди, поповнювали їх польськими публікаціями, ремонтували і тимчасово пристосовували до бібліотечних потреб будинки, налагоджували доступ до літератури, організовували окремі відділи і робочі місця.

“Вроцлав, який у планах післявоєнної відбудови, – пояснює Броніслав Коцовський, – мав бути головним культурним осередком західних польських земель, швидко усвідомив свою роль і, організовуючи від початків вище шкільництво, не міг залишити на узбіччі бібліотечні справи. Складовою частиною розвитку Вроцлавського університету є також і зусилля по створенню заново університетської бібліотеки, яка уможливила нормальну навчальну та наукову роботу не лише цього навчального закладу, а й цілого осередку у Вроцлаві та західному регіоні”⁵.

Новоорганізована університетська бібліотека стала власницею багатьох книжкових збірок. До її складу увійшли колекції давніх бібліотек Вроцлава, сілезькі збірки, а також передані до Вроцлава матеріали з маєтків Центральної Польщі. Ці фонди згурмадила наукова група під керівництвом професора Станіслава Кульчинського, колишнього ректора Львівського університету ім. Яна Казимира, яка мала завдання створити нову бібліотеку. Вчені знайшли місце у вцілілих від воєнних знищень приміщеннях колишньої міської бібліотеки (Stadtbibliothek). Першим директором новоствореної книгозбірні став один із членів групи С. Кульчинського – доктор Антоні Кнот⁶.

Незважаючи на те, що університетську бібліотеку розмістили там, де була давня Міська бібліотека, її фонди були значно ширшими, ніж у попередниці. Від тієї книгозбірні збереглося 352350 томів⁷, які передали новій інституції 8 червня 1946 р.⁸ Фонди колишньої Міської бібліотеки, організованої у 1865–1867 рр., склалися із трьох об’єднаних вроцлавських бібліотек: патриція Томаса Редігера, який заповів її місту, бібліотеки при костелі св. Марії Магдалини, початком якої була збірка, що походила із заповіту Йоганна Гесса (першого протестантського священика у тому храмі), а також бібліотеки при костелі св. Бернардина⁹. Фонди лише трохи постраждали через воєнні дії, зберігся навіть каталог. Тепер це дуже цінні документи культурного життя давнього Вроцлава.

Другою значною збіркою книжок були вцілілі томи довоєнної університетської бібліотеки (211917 одиниць)¹⁰. Її історія розпочинається з відкриттям університету Леопольда у 1702 р. Бібліотеку заснували після об’єднання у 1811 р. езуїтського університету у Вроцлаві (Леопольдіни) та університету у Франкфурті-на-Одері (Віадріни). До складу книгозбірні увійшли тоді фонди під збірною назвою Бібліотека Ветус

⁴ Nawara S. *Zarys dziejów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu 1945–1955*. – Wrocław, 1955; Kulczyński S. *Udział Wrocławia w odbudowie nauki polskiej*. – Wrocław, 1955; Kocowski B. *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu*. – Wrocław, 1968.

⁵ Kocowski B. *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu...* – S. 6.

⁶ Ibidem.

⁷ Ozóg J. *Zarys dziejów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. – Wrocław, 1995. – S. 79.

⁸ Nawara S. *Zarys dziejów Biblioteki Uniwersyteckiej...* – S. 26.

⁹ Kocowski B. *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu...* – S. 30–31.

¹⁰ Ozóg J. *Zarys dziejów Biblioteki Uniwersyteckiej...* – S. 81.

(Bibliotheca Vetus), що походили із заповіту єпископа Карла Франца Меандра, а також колекції секуляризованих сілезьких монастирів (у тому числі норбертанок у Чарновонсах, домініканців і францисканців обсервантів у Глогові, цистерсів у Генрикові, францисканців обсервантів з Явора, августинців, конвентуальних францисканців і францисканців обсервантів у Клодзьку, цистерсів у Кжешові та Любьонжу, божогробців у Нисі, цистерсів з Руд, кармелітів у Стжегомі, францисканців і капуцинів у Свідниці, цистерок у Тжебниці, августинців у Жагані, а також августинців, августинок, домініканців, ельжбетанок, конвентуальних францисканців, єзуїтів, кларисок, норбертанців у Вроцлаві)¹¹. Центральну бібліотеку, як її називали, помістили у будинку ордену уставних каноніків св. Августина на Піщаному острові. У 1815 р. вона отримала назву Королівська та університетська бібліотека (Königliche und Universitäts-Bibliothek). У 1872–1886 рр. її директором був Карл (Кароль) Дзяцко – автор виданих у 1886 р. правил алфавітного каталогування.

До складу повоєнної бібліотеки Вроцлавського університету увійшли й інші збірки книжок (Бжеської та Клодзької гімназій, замку Чоха, костела св. Петра і Павла в Легниці, о. Георга Рудольфа із Легниці, Верхньолужицького наукового товариства із Згожельця, частина зібрань бібліотеки Міліха із Згожельця)¹², фрагменти бібліотек польських маєтків (Потоцьких із Кжешовиць і Сангушків із Гумніськ біля Тарнова)¹³, а також багато інших залишених колекцій.

Об'єднання та упорядкування книжкових фондів не було єдиною проблемою бібліотеки на стадії формування. Вона ще й не мала спеціального приміщення. Будинок довоєнної Королівської та університетської бібліотеки по вул. св. Ядвіги згорів під час війни, а інші не відповідали вимогам. Щоправда, бібліотека отримала будинки по вул. Шайнохи, однак вони вимагали генерального ремонту та необхідної адаптації до її потреб. Швидко стало зрозуміло, що відбудова будівлі по вул. св. Ядвіги, а точніше кажучи, побудова нової бібліотеки – це нагальна справа. Роботу над спорудженням нового будинку розпочали 15 січня 1956 р., а закінчили в середині 1958 р.¹⁴ Тоді ж розпочали ремонт будинків по вул. Шайнохи, 10 і 7/9. На жаль, ці заходи не вирішили остаточно проблем бібліотеки із приміщеннями. Ще багато років по тому книгозбірня була змушена переживати численні реорганізації та переміщення, аж поки не помістилася у трьох будівлях (по вул. Шайнохи, 7/9, Шайнохи, 10 та вул. св. Ядвіги, 3/4).

Сучасний стан

Фонди бібліотеки університету (разом із спеціалізованими бібліотеками) нараховують тепер близько 3816065 одиниць (неперіодичні видання 1165161 томів, періодичні видання 354 236 томів, спеціальні збірки 547 256 томів, в тому числі 376165 одиниць + 40972 мікрофільмів + 130119 одиниць законсервованих фондів недоопрацьованих, законсервовані фонди (не опрацьовані) 200989 томів, фонди спеціалізованих бібліотек 1548423 томи)¹⁵.

¹¹ Ozóg J. *Katalog Poloników XVI w. Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. – Wrocław, 1988. – Т. 1. – С. 5.

¹² Ibidem. – С. 6.

¹³ Ibidem. – С. 7.

¹⁴ Reiter J. *Biblioteka Uniwersytecka w latach 1955–1959 // Uniwersytet Wrocławski w latach 1956–1959*. – Wrocław, 1964. – С. 193.

¹⁵ Див.: *Zbiory Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego* // <http://www.bu.uni.wroc.pl> [час доступу: 12.12.2008].

Фонди бібліотеки, як і належить університетській книгозбірні, мають універсальний характер. Вони відповідають усім навчальним дисциплінам, які викладаються у Вроцлавському університеті; особливу увагу приділено виданням із гуманітарних та суспільних наук. Однак немає жодних перешкод, аби туди потрапляли найважливіші праці з багатьох інших, позауніверситетських, дисциплін. Бібліотека особливо спеціалізується на зборі “сілезяків” (видань, які стосуються Сілезії) та “лусатиків” (видань, які стосуються Лужиць). Збірка “сілезяків” складається із матеріалів, пов’язаних за змістом із територією Сілезії, біографій осіб, що тут працювали, а також полоніки (польських друків, виданих за доби іноземного панування); “лусатика” – це матеріали, що стосуються Лужиць, без різниці на мову та місце видання, а також будь-які друки лужицькими мовами. Важливе місце у фондах бібліотеки займають періодичні видання, які виходять від XVIII ст. до наших днів. Це найбільша в Польщі та у світі колекція довоєнної німецької та польської преси, яка виходила у Сілезії. Часописи, які видавалися у Вроцлаві, збереглися практично на 100 %, а з Верхньої та Нижньої Сілезії без Вроцлава – в межах 50 %¹⁶. Бібліотека має також збірку історичних матеріалів, що стосуються Вроцлава. Це успадковані від колишньої Міської бібліотеки неперіодичні, періодичні та листівкового характеру видання, які мають, між іншим, багатий ілюстративний матеріал.

Тепер бібліотека поповнює свої фонди необхідними матеріалами через купівлю, обмін, дари, а також надходження завдяки праву на отримання обов’язкового примірника.

Завдання бібліотеки

Аби університетська бібліотека могла повністю виконати навчальні, наукові та довідково-інформаційні завдання своїх читачів, вона мусить постійно поліпшувати якість своєї праці і визначати собі нові орієнтири. Плани на найближчі роки такі¹⁷:

- систематична організація наукових і навчальних засобів відповідно до дисциплін, які викладаються у Вроцлавському університеті;
- якнайкраще з можливих забезпечення доступу до власних фондів і світових інформаційних засобів;
- розвиток і осучаснення бібліотечних послуг;
- активне і ефективне управління інформаційними засобами;
- постійне підвищення кваліфікації фахових працівників;
- навчання користувачів з метою розвитку їх вміння шукати і використовувати інформацію;
- догляд (збереження і консервація) за спеціальними колекціями, які є частиною європейської і навіть світової культурної спадщини;
- започаткування співпраці (на місцевому, загальнодержавному та міжнародному рівнях) з метою підвищення якості роботи бібліотеки;
- розвиток у формі змішаної бібліотеки, що поєднує елементи традиційної та електронної, бібліотеки, в якій обов’язковими є правила, характерні для організації, що навчається;
- (у новому будинку бібліотеки) виконання ролі центру освіти, інформації та культури, в якому використовуватимуться найсучасніші форми передачі знання та інформації.

¹⁶ Historia księgozbioru // <http://www.bu.uni.wroc.pl/gsl/historia.html> [час доступу: 10.12.2008].

¹⁷ Misja biblioteki // <http://www.bu.uni.wroc.pl/obuwr/misja.html> [час доступу: 10.12.2008].

Інформація про фонди

Про доступну в читальних залах та на абонементі літературу інформують каталоги (традиційні, друковані та електронні). У них відображено фонди власне університетської бібліотеки та спеціалізованих бібліотек (інститутських, кафедральних тощо). Каталоги доступні в електронній (оцифровані) та традиційній формах.

Бібліотека має наступні *електронні* каталоги:

- електронний каталог (в системі VIRTUA);
- каталог рукописів (Manuscriptorium);
- каталог періодичних видань спеціалізованих бібліотек;
- каталог періодичних видань другого обігу (в системі МАК);
- каталог мікрофільмів друків XV–XVIII ст.;
- “Спільна європейська спадщина” (XVI–XVIII ст.) – каталог мікрофільмів;
- Міжнародний каталог музичних рукописів;
- покажчик надходжень відділу рукописів.

В *оцифрованій* формі доступні:

- каталог часописів;
- алфавітний каталог Сілезько-Лужицького кабінету;
- систематичний каталог Сілезько-Лужицького кабінету;
- систематичний каталог відділу бібліології;
- фотокаталог друків XVI–XVIII ст.;
- каталог рукописів колишньої університетської бібліотеки, т. зв. каталог Гебера (Goebera);
- каталог підручного фонду відділу стародруків;
- алфавітний каталог відділу картографічних колекцій;
- частковий каталог екслібрисів;
- каталог колишньої бібліотеки Бжеської гімназії;
- алфавітний каталог (у книгах) колишньої Міської бібліотеки у Вроцлаві.

У *традиційній картковій* формі:

- алфавітний каталог;
- каталог періодичних видань;
- систематичний каталог.

Окрім того, кожен із відділів, де є спеціалізовані збірки, має свій власний каталог, а саме:

- каталоги Сілезько-Лужицького кабінету;
- каталоги відділу бібліології;
- каталоги відділу рукописів;
- каталоги відділу стародруків;
- каталоги відділу графічних колекцій;
- каталоги відділу картографічних колекцій;
- каталоги відділу музичних колекцій;
- каталоги спеціалізованих фондів, таких як рукописи, стародруки, графіка, карти, ноти (а також бібліологічні та сербо-лужицькі збірки), які доступні у відділах спеціалізованих фондів у будинку бібліотеки “На Пяску”.

Подібна ситуація і з читальними залами, кожен з яких має власний каталог:

- каталоги головного читального залу;
- каталог читального залу сучасних періодичних видань;
- каталог читального залу відділу наукової інформації;
- каталог читального залу спеціалізованих фондів.

Бібліотечні послуги

Традиційний доступ до фондів в університетській бібліотеці було покращено завдяки використанню комп'ютерної техніки (для обслуговування абонементу – з 1998 р., для замовлень літератури до читальних залів – від вересня 2003 р.). Подібні зміни настали і в сфері інформаційної діяльності. Окрім загальнопоширених інформаційних, бібліографічних, фактографічних, методичних та навчальних консультацій, у бібліотеці широко використовуються електронні джерела інформації та комп'ютерна техніка – бази даних (за алфавітом, за науками, за рівнем доступу, електронні книжки та часописи, джерела (сайти) в Інтернеті, електронні каталоги). Це дозволяє розширювати, покращувати та осучаснювати надавані послуги.

Особливу інформативну роль грає Інтернет-сайт бібліотеки (www.bu.uni.wroc.pl). Завдяки ньому користувачі можуть на відстані переглядати каталоги, замовляти літературу, отримувати доступ до баз даних, необхідних адрес в Інтернеті, отримувати різнобічну інформацію і користуватися широким колом сучасних бібліотечних послуг. Це послуги, які можна замовити через спеціально для того визначені Інтернет-сторінки. Мова йде про магазин бібліотеки Вроцлавського університету, онлайн-запис до бібліотеки, запити, міжбібліотечний абонемент, замовлення копій (в т. ч. і цифрових).

Інтернет-магазин бібліотеки Вроцлавського університету – це віртуальний заклад, який уможливорює обслуговування на відстані користувачів, які хочуть замовити послуги цифрового копіювання, що виконує бібліотека. Тепер там можна замовляти сканування або копіювання файлів, що містять оцифровані одиниці зберігання. За допомогою спеціального формуляра можна вислати замовлення на вибрані файли. Після отримання замовлення копіювальна майстерня записує компакт-диски і висилає замовнику поштою за післяплату. Є також можливість отримати замовлені файли електронною поштою. Якщо користувач обирає ту форму доставки, то на подану ним у замовленні адресу електронної пошти висилається лінк до заархівованого файлу, який містить замовлені матеріали. Ця форма виконання замовлення вимагає попередньої оплати і надіслання копії квитанції про оплату факсом чи електронною поштою.

Наступна онлайн-послуга – це запис до бібліотеки. Для запису приготувані спеціальні формуляри (для студентів, працівників університету та інших вроцлавських вищих шкіл). Після заповнення і надіслання такого формуляра читач реєструється, він лише приходить за читацьким квитком.

“Запити онлайн” роблять можливим обслуговування запитів (бібліотечних, бібліографічних і з певного предмету). Виконання деяких запитів може бути платним. Про це інформує цінник додаткових послуг. Тематичні підбірки виконуються виключно для працівників Вроцлавського університету або на замовлення цього закладу.

В пакеті онлайн-послуг пропонується і міжбібліотечний абонемент, можливий як для бібліотек, так і для працівників і студентів Вроцлавського університету. Правильно заповнений і висланий формуляр стосовно фондів вітчизняних бібліотек є підставою для одержання літератури таким способом. Замовлення до іноземних бібліотек вимагають додаткових погоджень на міжбібліотечному абонементі.

У вигляді послуги “Замовлення на копії” можливе позамісьцеве замовлення на виконання копій бібліотечних матеріалів із загальних та спеціалізованих фондів. Користувач обирає форму копії та спосіб її отримання. Оплата замовлення визначається за цінником. Не виконуються ксерокопії з видань до 1945 р.

Читачі бібліотеки можуть також замовити “Оцифрування по бажанню”. Його виконують стосовно обраних спеціалізованих збірок. Ця послуга здійснюється завдяки оцифрованим каталогам (фотокаталогу відділу стародруків XVI–XVIII ст. і каталогу колишньої бібліотеки Бжеської гімназії). Ті, хто хоче отримати цифрову копію обраної через каталог одиниці зберігання, може зробити замовлення на платне оцифрування. Отримані файли залишаються власністю бібліотеки, а користувач отримує копію, яку можна використовувати лише приватно, з некомерційною метою і не можна розповсюджувати у будь-якій формі.

Звичайно, не все читачі мусять оцифровувати власним коштом. Цифрова бібліотека Вроцлавського університету пропонує доступ до багатьох цікавих колекцій, вибраних із багатих фондів книгозбірні. Систематично оцифровуються книжки (в т. ч. стародруки), періодичні видання, рукописи, фотографії, ноти, карти, поштові картки, графічні зображення, а також навчальні, презентаційні та інші матеріали. Територіальні межі матеріалів цифрової колекції охоплюють майже всю Європу, а місцеві матеріали (Regionalia) стосуються цілої Сілезії і Лужиці з особливою увагою на Нижню Сілезію та Вроцлав. Оцифрованими фондами може користатися кожна особа у будь-якому місці за умови, що має комп’ютер, під’єднаний до Інтернету. Деякі документи з огляду на охорону авторських прав доступні лише із комп’ютерів, що знаходяться у мережі університетської бібліотеки.

Окрім інформації про власні фонди та послуги сайт бібліотеки скеровує користувачів до різних інших ресурсів і джерел. Через модуль “Електронні джерела” (e-Zródła) читачі можуть дістатися до електронних джерел інформації, до складу яких входять: бази даних, електронні книжки та часописи, Інтернет-джерела. Більшість ліцензійних баз даних і електронних часописів доступна із комп’ютерів Вроцлавського університету. Деякими базами даних (головно на компакт-дисках) можна скористатися лише у відділі наукової інформації університетської бібліотеки. Решта електронних джерел, електронні книжки, а також деякі часописи і бази даних доступні з будь-якого комп’ютера в Інтернеті. Електронні джерела дають користувачам можливість швидкого доступу до впорядкованої за галузями знання інформації, поданої і в скороченій версії (наприклад, опис змісту, бібліографічний опис, резюме), і повнотекстової.

Нещодавно університетська бібліотека ініціювала заснування Електронного видавництва бібліотеки (e-Wydawnictwo Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego). В рамках цього проекту будуть з’являтися в електронній формі на компакт-дисках дві видавничі серії: “Електронна історична бібліотека” та “Електронна дидактична бібліотека”. Серія “Електронна історична бібліотека” створюється з метою поширення унікальних фондів бібліотеки, натомість “Електронна дидактична бібліотека” охоплює підручники, тексти лекцій та інші призначені для студентів видання, які використовуються для забезпечення навчального процесу в університеті. Окрім того, передбачається, що Електронне видавництво бібліотеки Вроцлавського університету буде додатково публікувати електронні книжки поза цими серіями.

Хоча б на коротку згадку заслуговує комплекс електронного навчання (e-learning) бібліотеки Вроцлавського університету або курси на відстані¹⁸. На цей час доступні

¹⁸ Див. детальніше: Piotrowicz G. Platforma e-learningu BUWr // *Przegląd Uniwersytecki: pismo Uniwersytetu Wrocławskiego*. – Wrocław, 2008. – Nr 5. – S. 48.

наступні курси: “Спеціалізовані фонди бібліотеки Вроцлавського університету” – для читачів, які прагнуть працювати зі спеціалізованими фондами, розміщеними в університетській бібліотеці “на Пяску”; “Бібліотечне навчання” – курс, призначений для читачів-початківців; “Використання електронних періодичних видань” – для читачів, які прагнуть навчитися самостійно та ефективно користуватися електронними часописами для пошуку необхідної для наукової роботи інформації (в т. ч. повних текстів наукових статей); “Налаштування проксі” – курс для користувачів (працівників і докторантів) університету, які бажають навчитися самостійно налаштувати власні домашні комп’ютери, щоб отримати з них доступ до ліцензійних інформаційних засобів, недоступних поза університетською мережею; “Пошук і локалізація матеріалів для наукової роботи” – курс містить вказівки стосовно методики пошуку необхідних матеріалів у фондах польських та іноземних бібліотек, в т. ч. у головних каталогах; “Віртуальні ресурси” – курс представляє віртуальні фонди цифрових бібліотек і вчить, як знайти безкоштовний безлімітний доступ до них в режимі он-лайн.

Наукова та навчальна робота

Бібліотека Вроцлавського університету практично від початку своєї діяльності робила особливий наголос на наукову роботу. Її результати виголошувалися на різних наукових зібраннях і публікувалися у різних виданнях¹⁹. Окрім індивідуальних досліджень працівники бібліотеки брали участь у більших, загальних проектах, між іншим, писали до “Біографічного словника працівників польської книги” (“Słownika biograficznego pracowników książki polskiej”), “Польського біографічного словника” (“Polskiego Słownika Biograficznego”), “Енциклопедії знання про книжку” (“Encyklopedji Wiedzy o Książce”). Наукові здобутки бібліотекарів з’являлися у “Сілезьких бібліографічних та бібліотекознавчих працях”, які видавало Вроцлавське наукове товариство під редакцією Антоні Кнота, в “Бібліотекознавстві”, що виходить як частина видання “Наукові зошити Вроцлавського університету” (“Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego”), а особливо у серії “Bibliothecalia Wratislaviensia”, яка видається з 1995 р. в межах проекту “Наукові зошити Вроцлавського університету”. На сторінках випусків “Bibliothecalia Wratislaviensia” друкуються як автори із числа працівників університетської бібліотеки, так і дослідники з-поза меж університету. Редактором серії був д-р Анджей Ладомірський у 1995–2002 рр., а від 2002 р. ці обов’язки виконує магістр Гражина Пьотрович.

Працівники університетської бібліотеки беруть участь як автори доповідей та слухачі у зібраннях Бібліотекознавчої комісії Вроцлавського наукового товариства, а також працюють у Вроцлавському відділенні Польського бібліологічного товариства.

Важливим напрямом послуг є навчальна та популяризаторська діяльність. Щороку бібліотека проводить ознайомлюючі консультації для студентів першого року навчання зі всіх спеціальностей, під час канікул у ній відбуваються практики по спеціальності для студентів Інституту наукової інформації та бібліотекознавства. Працівники бібліотеки проводять навчальні заняття у цьому Інституті або знайомлять студентів із роботою різних підрозділів бібліотеки. Завдання, пов’язані із виконанням просвітницької функції та поширення культури, виконуються через презентації бібліотеки та її багатих фондів (на місці і через сторінку в Інтернеті), обслуговування

¹⁹ Див.: Kocowski B. *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu...* – S. 82–84; Rotterowa M. *Wydawnictwa bibliotek szkół wyższych 1945–1960. Materiały bibliograficzne // Roczniki Biblioteczne.* – 1962. – Z. 3/4. – S. 195–202.

екскурсій, особливо учнів вроцлавських шкіл, які знайомляться із засадами використання університетської книгозбірні, а також способами доступу до різних джерел інформації. Бібліотека також організовує виставки, що популяризують її як заклад, книжку та читання, а також різні науково-культурні проблеми, важливі дати та події. Окрім того, вона також організовує багато конференцій.

Співпраця бібліотеки

З метою підвищення якості праці, обміну досвідом, кращого збереження фондів, участі у галузевих, національних і міжнародних проектах, підвищення кваліфікації фахових працівників, а також розвитку науково-дослідницької діяльності університетська бібліотека змушена співпрацювати з іншими бібліотеками (інших закладів, місцевими, вітчизняними та іноземними), із середками підготовки фахових бібліотекарів, із професійними товариствами та організаціями бібліотекарів та іншими інституціями сфери культури. Та співпраця виявляється передовсім у розвитку інформаційно-бібліотечних послуг, обміні даними, об'єднанні у консорціуми, підтримці проектів, пов'язаних із використанням спільних баз даних і головних каталогів.

Місцева співпраця університетської бібліотеки здійснюється як на внутрішньо-університетському (впровадження системи Virtua до інститутських бібліотек, створення бази місцевих періодичних видань та бібліографічної бази публікацій працівників Вроцлавського університету), так і на місцевому, регіональному рівнях – з іншими вроцлавськими та нижньосілезькими бібліотеками. Як наслідок діють: FIDKAR – пошукова система вроцлавських наукових бібліотек, що охоплює каталоги та бібліографічні бази даних п'яти бібліотек, місцевий каталог іноземних часописів, який з 1991 р. передплачують 22 наукові бібліотеки Вроцлава, місцева система удоступнення баз даних, яка забезпечує онлайн-доступ до баз даних Current Contents, Science Citation Index, Chemical Abstracts (матеріали за 1999–2004 pp.). Окрім того бібліотека порозумілася з кількома книгозбірнями вроцлавських навчальних закладів з метою координації зусиль із удоступнення фондів. Як наслідок, працівники та студенти навчальних закладів, що співпрацюють, можуть користатися фондами кожної з цих бібліотек на умовах, наближених до тих, які мають у бібліотеці свого університету. Плідна співпраця з бібліотекою Оссолінеуму полягає головню в обміні досвідом з експлуатації електронної системи VTLS/VIRTUA, консультацій стосовно консервації спеціалізованих фондів, а також у співучасті у створенні головного національного онлайн-каталогу NUKAT (Національний універсальний центральний каталог польських наукових та навчальних бібліотек).

До партнерських стосунків із воеводською та міською публічною бібліотеками університетську книгозбірню спонукає зацікавлення регіональною літературою. Завдяки взаємним консультаціям створюється, між іншим, база даних, що охоплює документи суспільного життя.

Співпраця із Інститутом наукової інформації та бібліотекознавства здійснюється через організацію для студентів практик по спеціальності, активну участь працівників бібліотеки в навчальному процесі, використання з навчальною метою фондів та приміщень бібліотеки, спільну участь у лекціях, семінарських заняттях та конференціях.

Співпраця на загальнодержавному рівні полягає у роботі міжбібліотечного абонементу, спільному створенню головних каталогів Національної бібліотеки, об'єднанню бібліотек у консорціуми.

Від 1993 р. університетська бібліотека належить до консорціуму польських бібліотек, які впроваджують бібліотечну систему VTLIS (спільне опрацювання форматів бібліографічного опису, підготовка навчальних матеріалів, обмін бібліографічними описами, створення і удоступнення баз даних, картотек ключових слів і Центрального каталогу назв часописів, створення і удоступнення центрального загальнодержавного онлайн-каталогу NUKAT). У 2000 р. вона приєдналася до загальнодержавного консорціуму Chemical Abstracts, який об'єднує польські наукові інституції, що використовують базу даних Chemical Abstracts (CA). З 2001 р. вона – учасник спільного проекту, який здійснюється під керівництвом бібліотеки Сілезького університету (Польська гуманітарна література, індекс цитувань) і співторець бази даних, що охоплює польську гуманітарну літературу. Від 2002 р. відкрито онлайн-каталог бібліотеки, доступний через одночасний пошук, що здійснюється через Розсіяний каталог польських бібліотек (Katalog Rozproszony Bibliotek Polskich, KARO). Окрім того, книгозбірня приєдналася до тематичного консорціуму, що має на меті забезпечення спільної європейської спадщини через мікрофільмування стародруків і часописів з пограниччя культур. Разом із Познанським центром електронних мереж вона створила Цифрову бібліотеку Вроцлавського університету, яка разом з іншими творить польську секцію розсіяних цифрових бібліотек у мережі PIONIER, що забезпечує доступ до кількох десятків тисяч цифрових об'єктів разом із їх метаданими.

Університетська бібліотека також вступає до консорціумів, завдяки яким легше узгоджувати ціни та умови ліцензії, а також знайти позабюджетні кошти на закупівлю доступу до професійно організованих онлайн-послуг.

Так само привабливо виглядає міжнародна співпраця бібліотеки Вроцлавського університету. Вона член Міжнародної федерації об'єднань бібліотекарів (IFLA) з 1989 р. і Міжнародного об'єднання музичних бібліотек (IAML) з 1963 р.

У 1997 р. вона розпочала опрацювати музичні рукописи за допомогою комп'ютерної програми PIKADO, тепер співпрацює із головним офісом RISM (Répertoire International des Sources Musicales) у Франкфурті-на-Майні у підготові Міжнародного електронного каталогу RISM A/II (доступного в Інтернеті і на CD-дисках).

Університетську бібліотеку поєднує вже тривала угода про співпрацю і взаємний обмін працівників із Національною бібліотекою в Празі. У 2003 р. партнерські стосунки були ще зміцнені співпрацею в рамках проекту Central East European MASTER, який здійснюється у країнах Центральної та Східної Європи і має на меті створення бази MANUSCRIPTORIUM – електронного каталогу рукописів у форматі XML за стандартами MASTER (Manuscript Access through Standard for Electronic Records).

Опрацювання сілезьких збірок стали можливими завдяки дотаціям, які надходили з німецьких фондів (Фундації Боша і Фольксвагена). Як наслідок, бібліотеці вдалося перевести на мікрофільми сілезькі стародруки і часописи, а також підготувати публікації про листівки і поховальні промови, що зберігаються у відділі стародруків.

Бібліотека Вроцлавського університету підтримує близькі контакти з німецькими бібліотеками в Марбурзі, Оснабрюку, Герне, Мюнхені, Франкфурті-на-Одері, університетською бібліотекою в Граці (Австрія), а також співпрацює із Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG), що спричиняє обмін виданнями і збагачення фондів.

У 2006 р. вона разом із Національною та Ягеллонською, університетськими бібліотеками у Варшаві та Познані, Оссолінеумом у Вроцлаві та бібліотекою Польської Академії Наук у Гданську оголосила про бажання стати постійним членом Консор-

ціуму європейських наукових бібліотек (Consortium of European Research Libraries, CERL), який відповідає за створення спільного електронного каталогу, де були б описи всіх виданих у Європі до 1830 р. книжок. Ця база створюється із копій каталогових описів, які постачають бібліотеки-члени; нею керує група "Наукова бібліотека" (Research Library Group) (Каліфорнія, США).

Переклад з польської Олександра СЕДЛЯРА

WROCLAW UNIVERSITY LIBRARY (HISTORY AND MODERN STATE)

Halina RUSIŃSKA-GIERTYCH

*Wroclaw University, the Institute of Scientific Information and Library Studies,
9/13, pl. Uniwersytecki, Wroclaw, 50-137, Poland, tel. (071) 343-78-11,
e-mail: halina.r.g@interia.pl*

The article elucidates the history and the modern state of the Wrocław University library. The author characterizes the library's depositaries, structure, tasks, services and social influence. Special attention is devoted to the description of the electronic catalogue and digitalized library resources, online-services, electronic publishing and distance learning courses provided by the library. The author stresses upon the importance of the scientific work and inter-library collaboration among the Wrocław University Library's priorities.

Key words: Wrocław University Library, history of the library, information activity, library services.

БИБЛИОТЕКА ВРОЦЛАВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА (ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ)

Галина РУСИНЬСКА-ҐЕРТЫХ

*Вроцлавский университет, Институт научной информации и библиотековедения,
пл. Университетская, 9/13, г. Вроцлав, 50-137, Польша, тел. (071) 343-78-11,
эл. почта: halina.r.g@interia.pl*

В статье рассмотрены история и современное состояние библиотеки Вроцлавского университета, охарактеризованы ее фонды, организация, задания, библиотечные услуги и общественное влияние. Основное внимание обращено на электронный каталог и оцифрованные ресурсы библиотеки, онлайн-услуги, электронное издательство и курсы дистанционного обучения, которые обеспечивает библиотека. Подчеркнуто важное место научной работы и междубиблиотечного сотрудничества среди приоритетов библиотеки Вроцлавского университета.

Ключевые слова: библиотека Вроцлавского университета, история библиотеки, информационная деятельность, библиотечные услуги.

Стаття надійшла до редколегії 31.12.2008

Прийнята до друку 26.03.2009